

2020-092

Nota Lokeren Papestraat

Programma van Maatregelen

Bert ACKE, Maarten BRACKE, Gwendy WYNS en Paulien FONTEYN

2-10-2020

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden te Lokeren Papestraat, waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota¹ bestond enkel uit een bureauonderzoek, in het programma van maatregelen was opgenomen dat landschappelijke boringen (en indien nodig een verkennend en waarderend booronderzoek, eventueel gevolgd door proefputten) en een proefsleuvenonderzoek diende uitgevoerd te worden in uitgesteld traject. In deze nota, opgemaakt onder supervisie van een erkend archeoloog, worden de resultaten van de landschappelijke boringen en het proefsleuvenonderzoek beschreven.

De landschappelijke boringen tonen een algemeen verstoord bodemprofiel aan. De bodemopbouw bestaat uit een tuinlaag (A(p)-horizont) met daaronder verschillende ophogingspakketten. In de zuidwestelijke hoek werd een restant van een A(h)-horizont aangetroffen. De C-horizont bevindt zich tussen ca. 70 en 94cm onder het huidige maaiveldniveau. Op basis van het booronderzoek kan gesteld worden dat de oorspronkelijke bodemopbouw in het grootste deel van het plangebied niet meer aanwezig is. Vermoedelijk werd deze tijdens de bouw van de villa afgegraven waarna het terrein werd opgehoogd. Enkel in de zuidwestelijke hoek van het plangebied werd nog een restant van de oorspronkelijke bodemopbouw aangetroffen, in de vorm van een miniem restant van een verploegde A(h)-horizont. De kans op de aanwezigheid van een *in situ* steentijdsite wordt bijgevolg zeer laag ingeschat.

De bodemopbouw in het projectgebied komt goed overeen met de vaststellingen tijdens het landschappelijk booronderzoek. Op het centrale en het grootste deel van het terrein was een A-C profiel aanwezig. Onder de ca. 40cm dikke donkerbruine A(p)horizont waren één of meerdere ophogingspakketten die vrij veel baksteenbrokken bevatte aanwezig. In de noordwestelijke hoek en het westelijk deel van het terrein (P1 en P4) waren deze ophogingspakketten niet aanwezig, hier was onder de donkerbruine A(p)horizont een tweede ploeglaag vermengd met een restant van een A(h) horizont aanwezig. In de uiterst zuidelijke hoek van het terrein was onder de donkerbruine A(p)horizont nog een restant van een A(h) aanrijkingshorizont aanwezig. De zandige donkergele tot witte C-horizont bevond zich tussen ca. 50 en 80cm onder het maaiveld. Het archeologisch vlak bevond zich gemiddeld op +5,2m tot +5,6m TAW.

In de directe omgeving werden reeds verschillende archeologische opgravingen uitgevoerd waaruit bleek dat de omgeving een zeer rijk archeologisch verleden kent. Direct ten westen van het plangebied werden 2 terreinen onderzocht. Hierbij werden sporen uit de Romeinse periode en volmiddeleeuwse periode aangetroffen. Op het meest westelijke terrein werden 4 hoofdgebouwen (waarvan 2 met potstal), 1 bijgebouw, 2 waterputten, een palissade en 2 palenzwermen uit de Romeinse periode en 3 structuren en 1 waterput uit de volle middeleeuwen aangetroffen.² Op het aanpalende terrein ten

¹ <https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/11410>

² VAN NUFFEL J. et al. 2018.

westen van het plangebied werden 2 geïsoleerde paalsporen en 2 waterputten uit de Romeinse periode en 15 structuren waaronder zowel hoofd als bijgebouwen en 3 waterputten uit de volle middeleeuwen aangetroffen.³ Ten zuiden van het terrein, aan de Touwstraat werd een 1,4ha groot terrein opgegraven. Hier werden voornamelijk resten uit de ijzertijd aangetroffen: 10 hoofdgebouwen, 66 bijgebouwen en 2 waterkuilen. Uit de Romeinse periode werden 3 brandrestengraven aangetroffen. Daarnaast werden nog 2 hoofdgebouwen uit de volle middeleeuwen aangetroffen.⁴

Gedurende het proefsleuvenonderzoek kwamen 7 sporen aan het licht. De sporen concentreren zich voornamelijk in het zuidwestelijk deel van het terrein. Het betreft een greppel met onbepaalde datering en 6 kuilen met een houtskoolrijke vulling die een functie kenden als brandrestengraven en deel uitmaken van een grafveld uit de ijzertijd of Romeinse periode. De vondst van een wandfragment grijs aardewerk doet eerder een datering in de Romeinse periode vermoeden. Specifieke bewoningssporen zoals bv paalsporen werden niet aangetroffen.

De resultaten van het proefsleuvenonderzoek sluiten aan bij de resultaten van eerder uitgevoerd archeologische onderzoek in de omgeving waar resten van gefaseerde erven uit de ijzertijd, Romeinse periode en begraving uit de Romeinse periode werden aangesneden. Op de opgraving in de Touwstraat zo'n 500m ten zuidoosten van het projectgebied werden 3 brandrestengraven uit de Romeinse periode aangetroffen. Hoewel de meeste sporen in het plangebied in de Romeinse periode te dateren zijn, is het op basis van de resultaten van eerder uitgevoerde archeologische onderzoeken uit de omgeving niet uit te sluiten dat er in het plangebied ook (bewonings)sporen uit oudere periodes aanwezig zijn.

In het zuidwestelijk deel van het plangebied is een archeologische site aanwezig, voor dit deel (ca. 900m²) wordt een archeologische opgraving geadviseerd.

Het archeologisch ensemble wordt voorlopig bewaard bij Acke & Bracke bvba. Na afronding zal het ensemble definitief bewaard worden, volgens de bepalingen van de Code van Goede Praktijk, bij de initiatiefnemer.

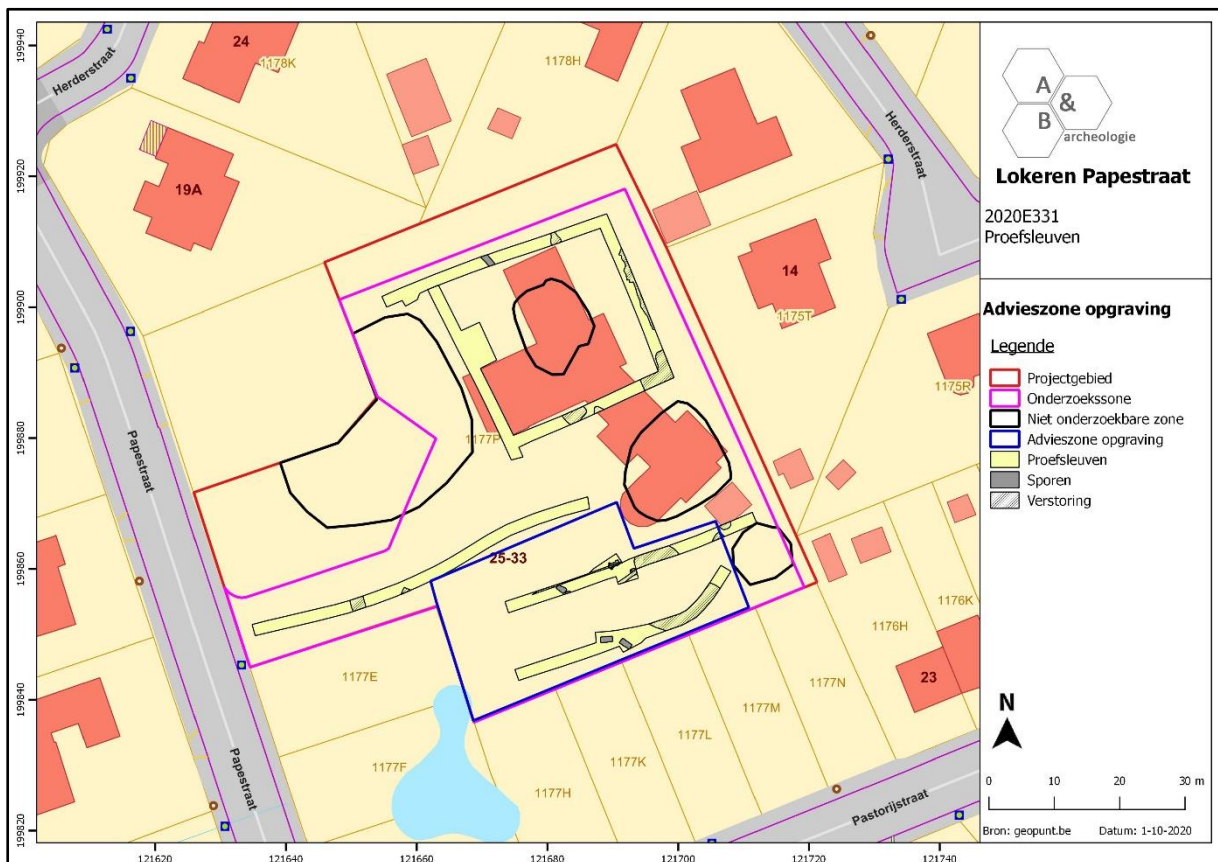
³ HERTOGS S. et al. 2019.

⁴ LAUWERS B. 2018.

2. Afbakening van de opgravingszone

Gezien de aanwezigheid van een archeologische site wordt verder archeologisch onderzoek geadviseerd. Het advies voor vervolgonderzoek heeft betrekking op het zuidwestelijk deel van het plangebied (ca. 900m²).

Bij de advieszone dient rekening gehouden te worden met bufferzones langsheen de randen van de opgravingszone, zoals bv. de zijde langsheen de bestaande bebouwing. Hierdoor kan de reële oppervlakte van de opgravingszone iets lager liggen dan de geadviseerde oppervlakte.

Figuur 1 Advieszone voor verder onderzoek (ca. 900m²).

3. Vraagstelling

Het doel van het onderzoek is om de archeologische sporen te karteren en onderzoeken. Volgende niet limitatieve vraagstellingen dienen hierbij vooropgesteld te worden:

- Wat is de aard, omvang, datering en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
- Welke spoorcategorieën zijn aanwezig? En tot welke functie behoren deze (bewoning, begraving, artisanaal, ...)? Welke structuren kunnen onderscheiden worden (gebouwen, grachten, waterputten, kuilen, ...)?
- Zijn er aanwijzingen voor artisanale activiteiten?
- Wat is de aard, functie en datering van de houtskoolrijke sporen (meiler, brandrestengraf, ...)?
- Maken de sporen deel uit van een grafveld? Wat is de onderlinge samenhang/fasering?
- Wat is de houtsamenstelling van de sporen en kan dit iets meer leren over de functie van de sporen en over het karakter van de omgeving van het plangebied? Wat zegt de houtsamenstelling over de selectiekeuzes bij het funerair ritueel?
- Kon verbrand bot waargenomen worden in de sporen? Zo ja, wat vertelt het fysisch antropologisch onderzoek hierover? Kan een demografisch model worden opgesteld?
- Is er sprake van bijgaven in de brandrestengraven? Welke vondstcategorieën komen voor? Vertellen deze iets over de status, geslacht, ... van de dode?
- Werden de grenzen van het grafveld vastgesteld? Gaat het om geïsoleerde graven of om een cluster?
- Waaruit bestaat de materiële cultuur en kan dit iets leren over het gebruik van de site en de bewoner(s)? Tot welke groep, type, baksel, ... behoort het aardewerk?
- Lenen vondsten zich tot een conservatie? Wat is hun meerwaarde?
- Kunnen bepaalde sporen verder natuurwetenschappelijk onderzocht worden? Wat is hun meerwaarde? Welke vormen van natuurwetenschappelijk onderzoek zijn van toepassing (C14-datering, macrobotanisch, pollen, dendrochronologie, houtsoortbepaling, antracologie, petrografie, archeozoölogie, ...)?
- Kan de site in een ruimer archeologisch kader geplaatst worden, hoe verhoudt de site zich tot de archeologische onderzoeken in de directe omgeving?
- Zijn de grenzen van de archeologische site behaald binnen het plangebied of lopen de erven door buiten het terrein?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Gezien de geplande werken is een *in situ* behoud niet mogelijk. Er dient bijgevolg een opgraving uitgevoerd te worden om de archeologische resten te onderzoeken.

Het onderzoeksgebied heeft een oppervlakte van ca. 900m². Het onderzoek kan uitgevoerd worden op één archeologisch vlakniveau (C-horizont) in één of meerdere werkputten en dient aangelegd te worden met een graafmachine met een platte graafbak onder begeleiding van de veldwerkleider. Hierbij wordt de grond afzonderlijk gestockeerd om vermenging te voorkomen.

Hoewel enkel funeraire sporen werden aangetroffen bij het vooronderzoek is het niet uitgesloten dat ook bewoningssporen aangesneden worden. Hierbij is belangrijk dat indien een gebouwstructuur aangesneden wordt, deze in één werkput in zijn totaliteit moet blootgelegd worden. Grachten en greppels dienen zodanig onderzocht te worden dat een goed inzicht kan verkregen worden in de fasering ervan (coupes op knooppunten, aansluitingen, over-/doorsnijdingen, uiteindes, onderbrekingen, ...). Het is bovendien niet uitgesloten dat ook sporen en/of vondsten van artisanale aard aangetroffen worden.

Bij de advieszone dient ook rekening gehouden te worden met bufferzones langsheen de randen van de opgravingszone, zoals bv. de zijde langsheen de bestaande bebouwing. Hierdoor kan de reële oppervlakte van de opgravingszone iets lager liggen dan de geadviseerde oppervlakte.

Het archeologisch onderzoek dient conform de Code van Goede Praktijk uitgevoerd te worden. Sporen dienen geregistreerd en onderzocht te worden. Indien sporen zich lenen tot natuurwetenschappelijk onderzoek kunnen stalen genomen worden. De staalname en conservatie gebeurt volgens de bepalingen zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. De staalname en de verdere selectie van stalen voor verder onderzoek, gebeurt met het oog op het beantwoorden van de onderzoeksvragen. Voorafgaand, tijdens en na het veldwerk overlegt de veldwerkleider met de betrokken natuurwetenschapper(s) en de conservator.

De vulling van de brandrestengraven dient, conform Code Van Goede Praktijk, volledig ingezameld en uitgezeefd te worden voor zowel vondstmateriaal, gecremeerd bot maar ook voor natuurwetenschappelijke doeleinden. De graven worden bovendien onderzocht via de kwadrantenmethode. Gezien bij het vooronderzoek reeds 6 graven aangetroffen werden, kan een dense cluster aan begravingen verwacht worden. Er dient hier ter dege rekening mee gehouden te worden.

Indien een waterhoudende structuur (diepe gracht, waterput, ...) aangetroffen wordt, dient men te werken met een bronbemaling om de structuur in goede en veilige omstandigheden te onderzoeken. Een voorafgaandelijke controleboring kan meer duiding brengen in de diepte van de structuur, alsook de diepte van de grondwatertafel en de nood voor bronbemaling.

5. Criteria niet uitvoeren onderzoekshandelingen

Er zijn geen criteria. Het archeologisch onderzoek dient uitgevoerd te worden.

6. Schatting tijdsduur (indicatief)

Het archeologisch veldonderzoek neemt voor een opgravingsploeg van 4 mensen ca. 4 werkdagen tijd in beslag, waarbij het opgravingsvlak in één of meerdere werkputten wordt aangelegd en onderzocht. Na afronding van het onderzoek kan de zone terug aangevuld worden. De verwerking en rapportering neemt ca. 15 dagen in beslag. Deze tijd is nodig voor de opmaak van het rapport, opstellen van grondplannen, wassen van vondstmateriaal, opmaak van lijsten, ...

Indien meerdere waterputten of andere waterhoudende structuren aangetroffen worden kan de termijn van het veldwerk verruimen.

7. Kostenraming op basis van de geraamde tijdsduur (excl. BTW, indicatief)

- Veldwerk archeologische opgraving incl. kraanwerk (aanleg en dichten) en opmetingen, en excl. bemaling: 9 250 euro
- Verwerking, assessment, rapportage: 6 000 euro
- Natuurwetenschappelijk onderzoek en conservatie: stelpost van 4 000 euro

8. Gewenste competenties

- Het team moet bestaan uit minstens 4 personen, waarvan minstens 2 archeologen
- De veldwerkleider heeft minstens 240 werkdagen ervaring met onderzoek op landelijke sites, in het bijzonder op meerperiodensites uit de metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen en funeraire contexten uit de Romeinse periode.

9. Bewaring archeologisch ensemble

Gedurende het onderzoek worden de vondsten als geheel bewaard in een veilige, droge en klimaatsgeschikte omgeving. Na afronding van het onderzoek wordt het archeologisch ensemble overgedragen aan de eigenaar.